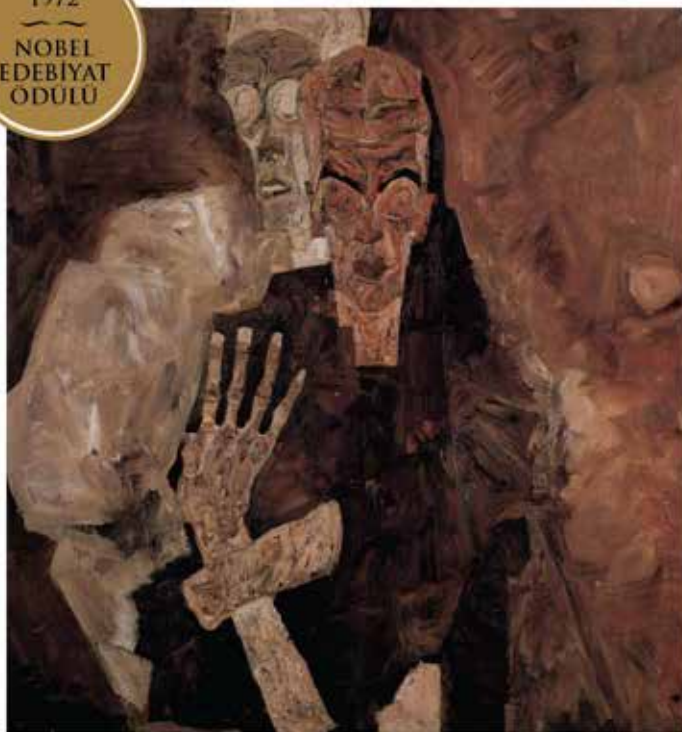

HEINRICH BÖLL

DOKUZ BUÇUKTA
BİLARDO

1972

NOBEL
EDEBİYAT
ODÜLÜ

ROMAN

Çeviri: AYÇA SABUNCUOĞLU

❤
CAN

3.
BASKI

HEINRICH BÖLL
DOKUZ BUÇUKTA
BİLARDO

Can Modern

Billard um halb zehn, Heinrich Böll

© 1959, 1995 Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Köln, Almanya

© 2000, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2000

3. basım: Şubat 2019, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri

Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8

Yenibosna-Bahçelievler, İstanbul

Sertifika No: 10614

ISBN 978-975-07-0007-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750700071

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

HEINRICH BÖLL
DOKUZ BUÇUKTA
BİLARDO

ROMAN

1972 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Ayça Sabuncuoğlu

Heinrich Böll'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İlk Yılların Ekmeği, 1982

Âdemoğlu Neredeydin?, 1996

Trenin Tam Saatiydi, 1996

Ve O Hiçbir Şey Demedi, 1997

Fotoğrafta Kadın da Vardı, 1998

Frankfurt Dersleri, 1998

Babasız Evler, 1999

İrlanda Güncesi, 1999

Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, 1999

Solgun Köpek, 2002

Melek Sustu, 2004

Yolcu Sparta'ya Varırsan Eğer, 2011

Paylaşo, 2013

HEINRICH BÖLL, 1917'de Köln'de doğdu. İkinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaştı, birkaç kez yaralandı, esir düştü. Savaşın sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. İlk öyküleri 1947'den sonra yayımlanmaya başladı. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967 Georg-Büchner Ödülü, 1972 Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve Uluslararası PEN Derneği'nin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. Heinrich Böll, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, Böll'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. Böll'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada XX. yüzyılın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

AYÇA SABUNCUOĞLU, 1972'de İstanbul'da doğdu. Avusturya Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çevirmenlik ve editörlük yapıyor. Bazı çevirileri: *Satranç* (Stefan Zweig), *Dokuz Buçukta Bilardo* (Heinrich Böll), *Amerika* (Franz Kafka), *Üç Deniz Öyküsü* (Joseph Conrad), *Umut Tarlaları* (José Saramago), *Dünyanın Ölçümü* (Daniel Kehlmann), *Birbirimiz Olmadan* (Martin Walser), *Kardeşimin Gölgesinde* (Uwe Timm).

1

Bu sabah Fähmel ilk kez kibar davranmadı ona, neredeyse kabaydı. On bir buçuğa doğru aradı, bir terslik olduğu sesinden belliydi; sesindeki titremelere alışık değildi kadın. Sözleri son derece kesin çıktığı için sesinin tonu kadını korkutmuştu: Bütün kibarlığı, bu sesin içinde bir formüle indirgenmişti; sanki kadına su yerine H₂O sunuyordu.

“Lütfen,” dedi, “size dört yıl önce verdiğim küçük, kırmızı kartı masanızdan alın.” Kadın sağ eliyle çekmeceyi açtı, bir paket çikolata, bir bez ve kaol şişesini kenara itti, kırmızı kartı çıkardı. “Lütfen, kartın üstünde yazanı bana okuyun.” Titreyen sesiyle okudu kadın: “Yalnızca annem, babam, kızım, oğlum ve Herr Schrella bana ulaşabilir, başka hiç kimse!”

“Lütfen, son bölümü tekrarlayın.” Kadın tekrarladı: “Başka hiç kimse.” “Hem size verdiğim telefon numarasının, Prens Heinrich Oteli’ne ait olduğunu nereden bildiniz?” Kadın sesini çıkarmadı. “Dört yıl önce verilmiş olsa da, direktiflerime uymanız gerektiğini unutmayın... Lütfen.”

Kadın sesini çıkarmadı.

“Aptal kadın...” Bu kez “Lütfen” demeyi unutmuş muydu? Mırıldanmalar duydu kadın, sonra bir ses, “Tak-

si!” diye seslendi; “Taksi”, kalk borusu. Kadın telefonu kapattı, küçük kartı masanın ortasına koydu, biraz rahatlamıştı; dört yıl içinde ilk kez olan bu kabalık, neredeyse nezaket gibiydi.

Kafası karışık olduğunda ya da çok kesin kurallarla belirlenmiş olan işinden sıkıldığında dışarı çıkıp pirinç levhayı temizlerdi: “Dr. Robert Fähmel, Statik Hesaplar Bürosu, öğleden sonra kapalıdır.” Trenlerden çıkan buhar, her şeye sinen egzoz gazı, sokağın tozu toprağı; bezi ve kaol şişesini her gün çekmeceden çıkarmasına neden oluyordu. Bu temizlik anlarını on beş dakikaya, yarım saate yaymak hoşuna gidiyordu. Biraz ötede, Modest Sokağı, 8 numaralı evin tozlu camlarının ardında zangırdayan baskı makinelerini görebiliyordu; yorulmak bilmeden beyaz kâğdın üstünü döşeyip duruyorlardı. Makinelerin titremesini hissedebiliyordu; yola çıkmış ya da motorlarını yeni çalıştırmış bir gemide sandı kendini. Kamyonlar, çıraklar, rahibeler; sokaktaki yaşam, manavların önündeki sandıklar: portakal, domates, lahana. Yan binada, Gretz’in dükkânının önünde iki çırak, bir yabandomuzunu çengele asıyor, domuzun koyu renk kanı asfalta damlıyordu. Sokağın gürültüsünü ve pisliğini seviyordu kadın. Kafa tutmak geldi içinden, işten ayrılmayı düşündü; izbe bir avludaki pis bir dükkânda çalışsaydı, elektrik kablosu, baharat ya da soğan satılan bir yer, aşağı sarkmış pantolon askıları ve çeşit çeşit dertleri olan leş gibi patronlar yılışıklık etmeye kalkarlarsa en azından onları tersleyebileceği bir yer; dışçide bekleyerek geçireceği bir saat için savaşıması gereken bir yer; nişanlanan bir iş arkadaşına ev hediyesi ya da aşk konulu bir kitap almak için para toplanan bir yer; iş arkadaşlarının pis şakalarını duyunca kendisinin temiz kaldığını göreceği bir yer... Yaşam... Bu kusursuz düzen değil, kusursuz giyinen ve kibarlıkta kusur etmeyen bu patron değil. Korku-

yordu ondan; bu kibarlığın arkasında küçümseme seziyordu; onunla işi olan herkes payını alıyordu bundan. Ama kadının dışında kiminle işi vardı ki? Anımsayabildiği kadarıyla, onu birisiyle konuşurken hiç görmemişti – babası, oğlu, kızı dışında. Annesini de hiç görmemişti; zihinsel engellilerin bakıldığı bir sanatoryumda kalıyordu. Kırmızı kartın üstündeki şu Herr Schrella ise hiç aramamıştı. Fähmel sohbet saatleri düzenlemezdi; telefonla soru sormak isteyen müşterilerden yazılı olarak başvurmalarını rica ederdi kadın.

Kadının bir yanlısını yakalarsa yalnızca elini şöyle bir sallarsa ve şöyle derdi: “Neyse tekrar yapın lütfen.” Pek sık olmazdı bu, çünkü yaptığı az sayıdaki yanlışı, kadının kendisi fark ederdi. Yine de “lütfen” demeyi asla unutmazdı adam. Kadın izin istediğinde saatlerce, günlerce izin verirdi; kadının annesi öldüğünde şöyle demişti: “Öyleyse büroyu dört günlüğüne kapatalım ya da bir hafta mı istersiniz?” Oysa kadın bir hafta falan istemiyordu, dört gün bile istemiyordu, üç gün yeterdi; boş evin içinde o üç gün bile uzun geldi. Adam, kilisedeki ayine ve cenaze törenine tepeden tırnağa siyahlar içinde geldi elbette, babası, oğlu, kızı da; hepsinin elinde dev gibi çelenkler vardı, kendi elleriyle mezara koydular ve rahibin konuşmasını dinlediler. Kadın, yaşlı babayı severdi, adam şöyle fısıldadı ona: “Biz Fähmel’ler ölüm nedir biliriz, onunla içli dışlıyızdır sevgili yavrum.”

Kadının tüm izin isteklerini karşı koymadan kabul ederdi; bu yüzden yıllar geçtikçe ondan bir ricada bulunmak daha zor gelir oldu. Çalışma süresini giderek azaltmıştı; ilk yıl sekizden dörde kadar çalışmıştı kadın, ama son iki yıldır işi o denli azalmıştı ki, sekizden bire kadar bitiyordu; hatta oyalanmak için bile zamanı kalı-

yor, temizlik anlarını yarım saate yayıyordu. Pirinç levha gıcır gıcır oluyordu! Kaol şişesinin kapağını iç geçirerek kapattı, bezi katladı. Baskı makinelerinin sesi hâlâ geliyordu, durup dinlenmeden beyaz kâğıdın üstünü döşeyip duruyorlardı, yabandomuzunun kanı hâlâ akıyordu. Çıraklar, kamyonlar, rahibeler: sokaktaki yaşam...

Masanın üstünde kırmızı kart; mimarın kusursuz el-yazısı: "...başka hiç kimse." Kadın sıkıcı saatler boyunca uğraşp didinerek merakından yüzü kızararak telefon numarasının nereye ait olduğunu öğrenmişti: "Prens Heinrich Oteli." Bu ad, sezgi gücünü kamçılıyordu: Sabah dokuz buçukla on bir arasında Prens Heinrich Oteli'nde ne işi vardı adamın? Telefonda buz gibi bir ses: "Aptal kadın." Gerçekten de "lütfen" dememiş miydi? Tarzındaki bu değişiklik kadını umutlandırdı, bir makinanin de yapabileceği bu iş konusunda onu avuttu.

Kendisinden önceki sekreterin bıraktığı kopyalar arasında, dört yıl boyunca değişmeyen iki mektup örneği bulmuştu; biri, sipariş veren müşteriler içindi: "Bize olan güveniniz için teşekkür ederiz. Siparişinizi en kısa zamanda ve en doğru biçimde karşılayarak güveninizi boşa çıkarmayacağız. Saygılarımızla." İkinci mektubu, statik belgelerini müşterilere geri göndereceği zaman yazacaktı: "Ekte, X inşaat planı için istenen belgeler yer almaktadır. Y tutarındaki ücretin banka hesabımıza yatırılmasını rica ederiz. Saygılarımızla." Gereken değişiklikleri yapmak ona kalıyordu elbette; X'in yerine şöyle yazacaktı: bir editör için orman kenarında ev, bir öğretmen için ırmak kıyısında ev, Holleben Caddesi'ndeki demiryolu üstgeçidi. Y'nin yerine ise, basit bir formüle göre kendi hesaplayacağı ücreti yazacaktı.

Adamın birlikte çalıştığı üç kişiye Kanders, Schrit ve

Hochbret'e yazılacak mektuplar kalıyordu geriye. Onların siparişlerini geliş sırasına göre göndermesi gerekiyordu. "Böylece," demişti Fähmel, "adalet otomatik olarak yerine gelir ve işimiz şansa kalmaz." Belgeler geri gelince Kanders'in hesapladığını Schrit'e, Hochbret'in hesapladığını Kanders'e, Schrit'in hesapladığını Hochbret'e gönderiyordu- kontrol için. Fişleri doldurması, harcamaları hesaba geçirmesi, çizimlerin fotokopisini çekmesi ve adamın özel arşivi için her inşaat planından, kartpostalın iki katı büyüklüğünde fotokopi çıkarması gerekiyordu. Ama en çok zaman alan iş, pul yapıştırma: yeşil, kırmızı, mavi Heuss'u¹ süngere sürüp pulu, sarı zarfın sağ üst köşesine temizce yapıştırıyordu; arada kahverengi, mor, sarı bir Heuss çıkmasını, değişiklik sayıyordu.

Fähmel, günde bir saatten fazla büroda kalmamayı ilke edinmişti; "saygılarımla" ve "ücret" bölümünün altına adını yazardı. Bir saatte karşılayabileceğinden fazla sipariş gelirse kabul etmek istemezdi. Böyle durumlar için çoğaltılmış kâğıtların üstünde şöyle yazardı: "İş yoğunluğu nedeniyle değerli siparişinizi ne yazık ki kabul edemiyoruz. İmza: F."

Sabahları sekiz buçukla dokuz buçuk arasında onun karşısında oturan kadın, bir kere bile temel ihtiyaçlarını giderirken görmemişti onu; ne yerken ne içerken. Burnunu çektiğini de hiç görmemişti. Bunlardan daha temel şeyleri düşününce yüzü kızardı. Adamın sigara içmesi, kadının kaçırdıklarının yerini tutmuyordu: Kar beyazı sigara fazla kusursuzdu, yalnızca kül tablasındaki kül ve izmarit avutuyordu kadını; en azından bir artıktı bu, bir şeyin tüketildiğini kanıtlıyordu. Güçlü patronların yanın-

1. Batı Almanya'nın ilk cumhurbaşkanı Theodor Heuss'un (1884-1963) resmi pulların üzerinde yer almıştı.

da çalışmıştı kadın, çalışma masaları kaptan köşkü gibi olan, fiziksel yapılarıyla korku salan; ama bu büyük adamlar bile arada sırada bir fincan çay, bir kahve içmişler, bir sandviç yemişlerdi. Yiyip içen güçlü insanların görüntüsü, kadını her zaman heyecanlandırmıştı. Ekmek kırıntıları düşerdi, sosis zarları ve vıcık vıcık yağlı jambon parçaları sağda solda kalırdı, ellerin yıkanması, mendillerin çıkarılması gerekirdi. Orduları yöneten granitten alınların ardında uysallık belirirdi, bir zamanlar bronz anıtlara dönüşerek gelecek kuşaklara büyüklüklerini bildiren yüzlerdeki ağızlar yıkanırdı. Sekiz buçukta evin arka bölümünden gelen Fährmel, kahvaltı izleri taşımazdı; tipik bir patron gibi ne sinirli, ne sakin olurdu; saygılarımla sözcüğünün altına adını kırk kez yazması gerekse bile, imzası okunaklı ve güzel olurdu; sigara içer, imza atar, çizimlere pek bakmaz, tam dokuz buçukta paltosunu ve şapkasını alır, “Yarın görüşürüz,” der ve çekip giderdi. Dokuz buçuktan on bire kadar Prens Heinrich Oteli’nde, on birden on ikiye kadar Café Zons’ta bulunurdu, yalnızca annesi, babası, kızı, oğlu ve Herr Schrelle ulaşabilirdi ona. On ikide dolaşmaya çıkar, birde öğle yemeği için kızıyla Löwen’de buluşurdu. Öğleden sonralarını, akşamlarını nasıl geçirdiğini bilmiyordu kadın, tek bildiği, sabah yedide Komünyon ayinine katıldığı ve yedi buçuktan sekize kadar kızıyla birlikte, sekizden sekiz buçuğa kadar tek başına kahvaltı ettiğiydi. Oğlu uğradığı zaman gösterdiği sevinç hep şaşırtırdı kadını; daha sonra mutlaka pencereyi açar, Modest Kapısı’na kadar uzanan yola bakardı, çiçekler getirtir, arkası gelecek ziyaretler için bir kâhya kadın tutardı; burnundaki küçük yara izi heyecandan kızarırdı; evin loş arka bölümüne temizlikçi kadınlar doluşur, eskiciye verilmek üzere sahanlığa koyulmuş şarap şişelerini gün ışığına çıkarırlardı; gittikçe daha fazla şişe toplandı, sahanlığın boyu yetmediği için,

önce beşli, sonra onlu sıralar halinde dizildiler; bu koyu yeşil, durağan şişe ormanını yüzü kızararak merakına engel olamayarak sayardı kadın: İki yüz on şişe, mayıs başından eylül başına kadar içilmiş, günde bir şişeden fazla eder.

Adam asla alkol kokmazdı, elleri titremezdi. Koyu yeşil, durağan orman gerçekliğini yitirdi. Kadın bu ormanı gerçekten görmüş müydü, yoksa yalnızca düşlerinde mi yaşıyordu? Ne Schrit, ne Hochbret, ne de Kanders'le yüz yüze gelmişti; birbirlerinden çok uzakta küçük yuvalarına kurulmuşlardı. Biri ötekinin yanışını yalnızca iki kez yakaladı: Schrit'in kentteki yüzme havuzunun tabanını yanlış hesapladığını Hochbret ortaya çıkardı. Kadın çok heyecanlanmıştı ama Fähmel, çizimin kenarlarına kırmızı kalemle alınmış notların hangisinin Schrit'e, hangisinin Hochbret'e ait olduğunu belirlemesini rica etti yalnızca. Onun besbelli bu meslekten olduğunu ilk kez anladı kadın: Yarım saat boyunca elinde hesap cetveli, tablolar ve ucu açılmış kurşunkalemlerle çalışma masasının başında oturmuş, sonra şöyle demişti: "Hochbret haklı, yüzme havuzu en çok üç ay içinde çökerdi." Schrit için tek bir yergide, Hochbret için tek bir övgüde bulunmadı ve –yalnızca bir kereliğine– raporu kendisi imzalarlarken güldü; gülüşü de kibarlığı kadar korkunçtu kadına göre.

İkinci yanışı Hochbret yapmıştı; Wilhelm çukurluğundaki demiryolu üstgeçidinin statik hesaplarında. Bu kez yanışı fark eden Kanders'ti ve kadın, Fähmel'i bir kez daha –dört yıl içinde ikinci kez– çalışma masasında hesap yaparken gördü. Yine Hochbret'in ve Kanders'in kırmızı kalemle aldıkları notların hangisine ait olduğunu belirlemesi gerekti; bu olay üzerine, değişik çalışma arkadaşlarına, değişik renkler vermek geldi aklına: Kanders'e kırmızı, Hochbret'e yeşil, Schrit'e sarı.

Bir parça çikolata ağzında erirken ağır ağır yazdı kadın: “Bir film yıldızı için hafta sonu evi.” çikolatanın ikinci parçası ağzında erirken Öyle yazdı: “Kamu yararına olanların en yararlısı olan dernek için geniŐletme inŐaatı.” Zaten mŐŐteriler, adları ve adresleriyle birbirlerinden ayrılıyorlardı, gerçek olduklarını yanlarına eklenen çizimlerden anlıyordu kadın; taŐ ve yapay maddeden dŐŐsemeler, T demirleri, cam tuğlalar, imento uvalları... Bunları gözünde canlandırabiliyordu, oysa her gŐn adreslerini yazmasına karşın Schrit, Kanders ve Hochbret’i canlandıramıyordu. BŐroya hiç gelmemiŐlerdi, hiç telefon etmez, mektup yazmazlardı. Hesaplamalarını ve belgelerini yorumsuz gŐnderirlerdi. “Mektubu ne yapalım?” demişti Fāhmel. “Bizim amacımız itiraflar toplamak değil ki.”

Kadın bazen raftan ansiklopediyi alır, her gŐn zarfların ũstŐne yazdığı yerlerin adlarına bakardı: Schilgenauel, nŐfus 87, 83’Ő Rom.–Kat., XII. yŐzyıldan kalma kilisesiyle ũnlŐ. Orada oturan Kanders’ti, kiŐisel özelliklerini sigorta kartı ortaya koyuyordu: otuz yedi yaşında, bekār, Rom.–Kat... Schrit kuzeyde oturuyordu, Gludum’da, nŐfus 1988, 1812’si Prot., 176’sı Rom.–Kat., salça endŐstrisi. Misyoner okulu. Schrit: kırk sekiz yaşında, evli, Prot., biri on sekiz yaŐının ũzerinde iki ocuk sahibi. Hochbret’in oturduğu yere ansiklopediden bakmasına gerek yoktu, dıŐ mahallelerden birinde oturuyordu; Blessenfeld’de, minibŐsle yalnızca otuz beş dakika uzaklıkta. Adamı ziyaret etmek gibi budalaca bir dŐŐŐnceye kapılıyordu sık sık, sesini duyarak, onu gŐrerek, elini sıkarak varlığından emin olmak istiyordu; ama adamın daha otuz iki yaşında olması ve bekār olduğu gerçeği, böyle iten davranmaktan alıkoyuyordu kadını. Gerçi ansiklopedi Kanders’in ve Schrit’in oturdukları yeri, tıpkı bir insanın kimliği gibi tanımlıyordu, Blessenfeld’i de kadın biliyordu ama her ay onlar için sigorta bedelleri

yatırsa da, posta havaleleri doldursa da, onlara dergiler ve tablolar gönderse de, yine de bu üçünü gözünde canlandıramıyordu; kırmızı karttaki şu Schrella denen adam kadar gerçekdişiydılar. Schrella, patrona her zaman ulaşabilirdi ama dört yıl boyunca bir kez bile ona ulaşmaya çalışmamıştı.

Adamın ilk kabalığının nedeni olan kırmızı kartı masada bıraktı. Saat ona doğru büroya gelen ve Fähmel'le acilen, acilen, çok acilen görüşmek isteyen beyin adı neydi? Uzun boylu, kır saçlıydı, yüzü hafifçe kızarmıştı, seçkin yemeklere para akıtan birine benziyordu, takım elbisesi de buram buram kalite kokuyordu; güç, gurur ve erkeksi çekiciliği öylesine birleştirmişti ki, karşı konulmaz olmuştu; gülümseyerek mırıldandığı unvanının içinde bakana benzer bir söz geçmişti; bakanlık danışmanı, müdürü ya da yöneticisi. Kadın, Fähmel'in bulunduğu yeri bilmediğini iddia edince adam, dilinin altında ki baklayı hemen çıkardı, bunu yaparken de elini kadının omzuna koydu: "Şimdi, sevgili yavrum, onu nerede bulabileceğimi söyleyin artık." Kadın da söyleyiverdi, bunun nasıl olduğunu anlayamadı, uzun süredir kafasını kurcalayan bu sır, ruhunun derinliklerinde gizliydi oysa: "Prens Heinrich Oteli." Okul arkadaşı gibi bir şeyler mırıldandı adam, acil, acil, çok acil bir durum varmış, savunmayla ilgili, silahlarla ilgili. Giderken ardında öyle bir puro kokusu bıraktı ki bu, bir saat sonra Fähmel'in babasının heyecanla havayı koklamasına yol açtı.

"Tanrım, Tanrım, bir ot olmalı bu – bir ot!" Yaşlı adam duvarları kokladı, burnunu çalışma masasına yaklaştırdı, sonra şapkasını giydi ve birkaç dakika sonra puro dükkânının sahibiyle birlikte geri döndü, elli yıldan beri oradan alışveriş yapardı. İki bir süre çevreyi koklayarak

kapının ağzında durdular, yerinde duramayan köpekler gibi bir aşağı bir yukarı gidip geldiler, dükkân sahibi masanın altına girdi, belli ki koca bir duman bulutu çökmüştü oraya, ayağa kalktı, ellerini silkeledi, zafer kazanmışçasına gülümsedi ve şöyle dedi:

“Evet, Sayın Özel Danışman, Partagas Eminentes bu!”

“Bana bulabilir misiniz bundan?”

“Elbette, depoda var.”

“Burada kokladığım kokunun aynısı çıkmazsa yanınız demektir.”

Dükkân sahibi bir kez daha kokladı. “Partagas Eminentes. O değilse kafamı keserim, Sayın Özel Danışman. Tanesi dört mark. İstiyor musunuz?”

“Bir tane, sevgili Kolbe, bir tane. Dört mark ha, büyükbabamın haftalık yevmiyesi o kadardı. Bilirsiniz, ölümlere saygı duyarım, duygusal bir yanım vardır. Tanrım, bu ot, oğlumun burada içtiği yirmi bin sigarayı bastırmış!”

Yaşlı adamın, purosunu yanında içmesinden onur duydu kadın; adam, oğlunun koltuğuna kuruldu, ona büyük geldi bu koltuk; kadın onun sırtına bir yastık koydu ve en kusursuz işini yaparken yani pul yapıştırırken onu dinledi. Yeşil, kırmızı, mavi Heuss’un arkasını yavaşça küçük süngere sürüp Schilgenauel, Gludum ve Blessefeld’e gidecek zarfların sağ üst köşesine temizce yapıştırdı. Bu sırada yaşlı adam, sanki elli yıldır boşuna arayıp durduğu keyfin tadını çıkarıyordu.

“Tanrım,” dedi adam, “işte şimdi puronun ne olduğunu anladım, sevgili yavrum. Bunca zaman beklemem gerekiyormuş, sekseninci doğum günüme kadar; neyse boş verin, heyecanlanmayın; evet, bugün seksen yaşıma bastım; oğlumun emriyle benim için çiçek ısmarlayan sizsiniz, değil mi? Teşekkür ederim, doğum günümden söz etmeyi bırakalım, olur mu? Bu akşam Café Kroner’deki kutlamaya gelerseniz çok sevinirim; ama söyle-

yin bana sevgili Leonore, oradan alışveriş yaptığım elli yıl boyunca –tam olarak elli bir yıl oldu– neden bir kez olsun böyle bir puro vermediler bana? Cimri miyim ben? Asla cimrilik etmedim, bilirsiniz. Gençken on papellik puroları içtim, biraz daha fazla para kazanınca yirmilikleri, sonra yıllarca altmışlıkları. Söyleyin bana sevgili yavrum, böyle dört marklık bir puroyu sanki bir kurşuk sigaraymış gibi ağızlarına takıp sokakta gezenler, bir büroya girip çıkanlar ne biçim insanlar? Kahvaltıyla öğle yemeği arasında, büyükbabamın haftalık yevmiyesinin üç katını havaya savuranlar, benim gibi yaşlı bir adamın aklını başından alıp oğlunun bürosunu it gibi koklamama yol açan bir koku bırakanlar, ne biçim insanlar? Ne? Robert’in okul arkadaşı mı? Bakanlık danışmanı, müdürü ya da yöneticisi, yoksa bakanın ta kendisi mi? Onu tanıyor olmalıyım. Savunma mı? Silahlar mı?”

Birden beyninde bir şimşek çakmışçasına gözleri parladı: Yaşlı adam on, otuz ya da altmışlı yaşlarına geri döndü, çocuklarından birini toprağa veriyordu. Hangisini? Johanna’yı mı, Heinrich’i mi? Hangi beyaz tabutun üzerine toprak atıyor, çiçek serpiyordu? Gözlerindeki yaşlar, Johanna’yı gömdüğü 1909 yılının yaşları mıydı, Heinrich’in mezarının başında durduğu 1917 yılının mı, yoksa Otto’nun ölüm haberini aldığı 1942 yılından mıydı bu yaşlar? Karısının yitip gittiği akıl hastanesinin kapısında mı ağlıyordu? Puronun dumanı yumuşak kavislerle yükselirken gözyaşları 1894 yılındandı; kız kardeşi Charlotte’yi toprağa veriyordu, o iyileşsin diye dışından tırnağından artırarak para biriktirmişti; tabut gıcırdayan halatların ucunda aşağı kayarken okul çocukları şarkı söylüyordu: “Kule bekçisi, kırlangıç nereye kaçtı?” Cıvıl cıvıl çocuk sesleri, bu kusursuz döşenmiş büroya doldu ve yaşlı adam, yarım yüzyıl gerilerde kalmış şarkıyı mırıldandı; gerçek olan yalnızca 1894 yılının bu Ekim saba-

hıydı: Aşağı Rhein Irmağı'nı sis kaplamıştı, pancar tarlaları üzerinde sis halkaları dans ederken söğüt ağaçlarına tünemiş kargalar, kayınvalide zırlıtısı gibi gaklarken Leonore, kırmızı bir Heuss'u ıslak süngere sürdü. O doğmadan otuz yıl önce, köy çocukları bu şarkıyı söylüyordu: "Kule bekçisi, kırlangıç nereye kaçtı?" Yeşil Heuss, süngere sürüldü. Aman dikkat, Hochbret'e gidecek mektuplar köy tarifesinden hesaplanacak.

Yaşlı adam bu duruma gelince kör gibi bakmaya başladı; kadına kalsa hemen bir çiçekçi dükkânına koşar, güzel bir buket alırdı ona; ama onu yalnız bırakmaktan korkuyordu. Adam ellerini uzattı, kadın kül tablasını dikkatle ona yaklaştırdı, adam puroyu aldı, ağzına getirdi, Leonore'ye baktı ve usulca şöyle dedi: "Deli olduğumu sanma yavrum."

Kadın ondan hoşlanırdı, adam düzenli olarak gelirdi büroya, kadının boş geçen öğleden sonralarında gelişigüzel getirdiği kitaplardan kurtulması için, onu alıp sokağın karşı sırasında, matbaanın üstündeki evine götürürdü, "gençliğinin atölyesi"ne; kadın daha yazmayı öğrenmemişken mezara girmiş vergi memurları tarafından kontrol edilmiş belgeleri saklardı orada adam; sterlin olarak alacaklar, dolar birikimleri, El Salvador'da çiftlik hisseleri; kadın tozlu hesapları karıştırdı, elle yazılmış ve çoktan kapatılmış banka hesap pusulalarını çözmeye çalışırdı, çocuklara bırakılan malları içeren vasiyetleri okurdu, bu çocuklardan kırk yıl daha fazla yaşamıştı adam. "Stehlingers Grotte ve Görlingers Stuhl yakınlarındaki iki çiftliğin intifa hakkını oğlum Heinrich'e bırakıyorum, çünkü canlıların büyümesi karşısında huzur, hatta sevinç duyduğunu gözlemledim, bu da bir çiftlik sahibinin yaşamı için ön koşuldur bence..." "Burada," diye bağırırdı yaşlı adam, purosunu havada salladı, "burada üvey babama vasiyetimi yazdırdım, kaçmadan önceki

akşam; oğlan yukarıda uyurken yazdırdım onu; ertesi sabah beni istasyona kadar geçirdi, yanağımdan öptü –yedi yaşında bir çocuğun öpüşü– ama hiç kimse Leonore, hiç kimse armağanlarımı kabul etmedi, hepsi tekrar elime geçti: mallar ve banknotlar, gelirler ve kira bedelleri. Hiçbir şey armağan edemedim; yalnızca karım yapabildi bunu, onun armağanları kabul edildi ve geceleri onun yanında yatarken kendi kendine mırıldandığını duyardım, uzun uzun, su gibi yumuşak dökülürdü ağzından, saatlerce: *neden neden neden...*”

Yaşlı adam yine ağlıyordu, bu kez üstünde üniforma vardı, yedek kuvvetlerde istihkâm yüzbaşı, özel danışman Heinrich Fähmel, yedi yaşındaki oğlunu toprağa vermek için özel izin almıştı; Kilb’lerin, mezarı beyaz tabutu içine aldı: koyu renkli, nemli duvarlar ve ölüm yılını bildiren, gün ışığı gibi parlak, altın rengi sayılar: 1917. Siyah kadifelere bürünmüş Robert, dışarıda arabanın içinde bekliyordu...

Leonore pulu –bu kez mor bir pul– elinden bıraktı; Schrit’e gidecek mektuba pul yapıştırmaya cesaret edemedi; arabanın sabırsız atları mezarlık kapısının önünde hızlı hızlı soluk alıyorlar, iki yaşındaki Robert Fähmel dizginleri tutuyordu: Siyah deriden, kenarları yıpranmış, 1917 sayısının altın rengi ise güneş ışığından daha parlak...

“Oğlum, elimde bir tek o kaldı, ne yapıyor, neyle uğraşiyor? Sabahları dokuz buçuktan on bire kadar Prens Heinrich’te ne yapıyor; atların önüne yem torbasının nasıl bağlandığını görmüştü; neyle uğraşiyor? Söyleyin bana Leonore!”

Kadın çekinerek mor pulu aldı, usulca şöyle dedi: “Orada ne yaptığını bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum.”

Yaşlı adam puroyu ağzına götürdü, gülümseyerek arkasına yaslandı, sanki hiçbir şey olmamış gibi.

Kendini "insanlığa angaje bir yazar" olarak tanımlayan Heinrich Böll, Alman savaş sonrası edebiyatının en önemli yazarlarından biridir.

Senin yerine bakanlıkta oturabilirdim. Ya da onun gençliğinde yaptığını yapabiliirdim: senin gibi pisliklerin kığını tutuşturmak için bombalar atmak. Ama dokuz buçuktan on bir'e kadar bilardo oynamak iseyorsa buyursun oynasın, ben de kimsenin onu rahatsız etmemesini sağlamak için buradayım. Keçeler dolusu kabalık yedim ben, kilolarca tatsızlığa sabırla dayandım, zina yapanları ve homoları listeme yazdım, çıldırmış evli kadınlar ve boynuzlanmış kocaların icabına bakım – bunları beşikte öğrendiğimi sanma sakın! (...) İnsanlığa olan inancımı yitirmediysem bunun tek nedeni, genç Fährmel ve annesi gibi birkaç insan olmasıdır. Paranı cebine sok, püronu ağzından çıkar, hayal edebileceğinden daha çok kötülük görmüş benim gibi yaşla bir adamın önünde kibarcı eğil, çocuk arkadaşındaki döner kapağı tutsun sana, defol buradan!

İçinde yaşanan koşullarla bir hesaplaşmadır *Dokuz Buçukta Bilardo*. 1958 yılının belirli bir gününü anlamasına karşın, kıtaçta, kişilerin hayalleri, düşünceleri ve duygularıyla bağlantılı olarak yarım yüzyıllık bir geçmiş dile gelir: Heinrich Böll, Fährmel ailesinin çelişkilerle dolu yaşamındaki ana çatışmayı "manda" ve "kuzu" simgeleriyle yorumlar; faşizm ve Nazizmin simgesi olan "mandanın ilahı sınırdan yiyenler" ile "Tanrının kuzusu olanlar" arasındaki çatışma, aynı zamanda bağımsız düşünceye sahip bireyler ile oportünist çoğunluk arasındaki çatışmanın da yansımasıdır.

Kapak resmi: EGON SCHIELE

ISBN 978-975-07-0007-1

9 789750 700071